

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

S C I E N T I F I C M E E T I N G S

Book CLXXXIX

P R E S I D E N C Y

Book 14

VLADAN ĐORĐEVIĆ

ON THE OCCASION OF THE 176th ANNIVERSARY OF HIS BIRTH

BELGRADE 2020

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXXXIX

ПРЕДСЕДНИШТВО

Књига 14

ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ

ПОВОДОМ СТО СЕДАМДЕСЕТ ШЕСТ ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

БЕОГРАД 2020

Организациони одбор
академик Владимир Кањух
академик Радоје Чоловић
дојисни члан Мира Радојевић
дојисни члан Јован Делић
Вера Бајић, секретар

Рецензенти
академик Василије Крстић
академик Нада Милошевић Ђорђевић
академик Миодраг Чолић
академик Љубодраг Димић
проф. др Душан Иванић
проф. др Горан М. Максимовић

Главни уредник
академик Зоран Кнежевић

Уредници
академик Владимир Кањух
академик Радоје Чоловић
дојисни члан Мира Радојевић
дојисни члан Јован Делић

Издавач
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Технички уредник
Никола Сивановић

Лектура
Младенка Савичић

Коректура
Рајка Павловић

Дизајн корица
Драјана Лацмановић–Лекић

Штампа
Службени гласник, Београд

ISBN 978-86-7025-888-4

Тираж 400 примерака

© Српска академија наука и уметности, 2020.

САДРЖАЈ

Реч уредника.....	9
Василије Ђ. Крестић: <i>Владан Ђорђевић и Српско учено друштво</i>	11
Vasilije Đ. Krestić: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Learned Society (SLS)</i>	17
Вељко Тодоровић: <i>Владан Ђорђевић и српска војска</i>	19
Veljko Todorović: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Army</i>	35
Вељко Тодоровић, Јово Зељковић: <i>Владан Ђорђевић и историја Српској војној саниџерији</i>	37
Veljko Todorović, Jovo Zeljković: <i>Vladan Đorđević and the History of the Serbian Medical Corps</i>	52
Радоје Чоловић, Владимир Кањух: <i>Владан Ђорђевић и Српско лекарско друштво</i>	53
Radoje Čolović, Vladimir Kanjuh: <i>Vladan Đorđević and the Serbian Medical Society</i>	68
Радоје Чоловић: <i>Прикази, предавања и дискусије др Владана Ђорђевића на састанцима Српској лекарској друштва</i>	71
Radoje Čolović: <i>Dr Vladan Đorđević's Presentations, Lectures and Discussions at the Serbian Medical Society Meetings</i>	80
Зоран Вацић: <i>Народна медицина у Срба написао др Владан Ђорђевић</i>	81
Zoran Vacić: <i>Narodna medicina u Srba by Dr Vladan Đorđević</i>	103
Радоје Чоловић: <i>Владан Ђорђевић иницијатор и оснивач „Српској друштва за приватну помоћ рањеницима и болесницима“ (Српској друштва Црвеној крсти)</i>	105
Radoje Čolović: <i>Vladan Đorđević, Initiator and Founder of „The Serbian Society for Private Assistance to the Wounded and Sick Soldiers“ (Serbian Red Cross Society)</i>	116

Гордана Лазаревић: Улога др Владана Ђорђевића као уредника и власника часописа Отаџбина у развоју здравствене културе.....	117
Gordana Lazarević: <i>Vladan Đorđević's role as the editor and owner of the journal Otažbina in building a culture of health</i>	136
Зоран Ваџић: Реформа помоћи сиромашнима – допринос Владана Ђорђевића	137
Zoran Vacić: <i>Reform of help to the Poor – Vladan Đorđević's Contribution</i>	150
Радоје Чоловић: Др Владан Ђорђевић, први почасни доктор медицинских наука Универзитета у Београду	153
Radoje Čolović: <i>Dr Vladan Đorđević, the first Honorary Doctor of Medical Sciences of the University of Belgrade</i>	164
Зоран Ваџић: „Мизерија практичној животи“ Владана Ђорђевића	165
Zoran Vacić: <i>Vladan Đorđević's "Misery of Practical Life"</i>	184
Борис Милосављевић: Породица и порекло Владана Ђорђевића	185
Boris Milosavljević: <i>Vladan Đorđević's Family and Background</i>	203
Драган Симеуновић: Полемика др Владана Ђорђевића са српским социјалистима о „сиротињској болници“ и радничком питању	205
Dragan Simeunović: <i>The Polemic of Dr Vladan Đorđević with Serbian Socialists About "the Hospital for the Poor" and the Labour Issue</i>	237
Мирослав Перишић: Дипломатски дани Владана Ђорђевића у Атини	239
Miroslav Perišić: <i>Vladan Đorđević's Diplomatic Service in Athens</i>	251
Петар В. Крестић: Шест писама Стојана Новаковића Владану Ђорђевићу 1893. године	253
Petar V. Krestić: <i>Six Letters that Stojan Novaković sent to Vladan Đorđević in 1893</i>	270
Славенко Терзић: Балкански хоризонти Владана Ђорђевића	271
Slavenko Terzić: <i>Balkan Horizons of Vladan Đorđević</i>	292
Милић Ј. Милићевић: Државне и друштвене промене за време председништва Владана Ђорђевића (октобарској режима) 1897–1900. године	293
Milić J. Milićević: <i>State and Social Changes During the Presidency of Vladan Đorđević (October Regime) 1897–1900</i>	306
Војислав Г. Павловић: Конкордатско питање за време владе Владана Ђорђевића	307
Vojislav G. Pavlović: <i>The Concordat Issue During the Government Led by Vladan Đorđević</i>	319

Владимир Јовановић: <i>Владан Ђорђевић и Ивањдански атентат</i>	321
Vladimir Jovanović: <i>Vladan Đorđević and the Ivandan Assassination Attempt</i>	340
Ђорђе Ђурић: <i>Владан Ђорђевић и Јован Жујовић, њихов политички судбина два разочарана обреновићевца</i>	343
Đorđe Đurić: <i>Vladan Đorđević and Jovan Žujović, the Political Destiny of two Disillusioned Supporters of the Obrenović Dynasty</i>	360
Јован Делић: <i>Владан Ђорђевић у науци о књижевности</i>	363
Jovan Delić: <i>Vladan Đorđević and the Science of Literature</i>	377
Душан Иванић: <i>Владан Ђорђевић и српски реализам</i>	379
Dušan Ivanić: <i>Vladan Đorđević and Serbian Realism</i>	385
Љиљана Костић: <i>Аутобиографски и поезијски дискурс Владана Ђорђевића</i>	387
Ljiljana Kostić: <i>Vladan Đorđević's Autobiographical and Poetic Discourse</i>	397
Татјана Јовићевић: <i>Историја, фикција, актуелност – причавање и поруке у прози Владана Ђорђевића</i>	399
Tatjana Jovičević: <i>History, Fiction, Actuality – Storytelling and Messages in the Prose of Vladan Đorđević</i>	415
Јована М. Јосиповић: <i>Митологика романтичне љубави и страсти у Кочиной крајини</i>	417
Jovana M. Josipović: <i>Mythopoetics of Romantic Love and Passion in Kočina krajina</i>	426
Драгана Вукићевић: <i>Голгота – поезика мелодрамске прозе</i>	427
Dragana Vukičević: <i>Golgotha – The Poetics of Melodramatic Prose</i>	445
Снежана Милосављевић Милић: <i>Слика владара између историјске и књижевне наративе у роману У фронт Владана Ђорђевића</i>	447
Snežana Milosavljević Milić: <i>A Portrait of a Ruler Between Historiographic and Literary Narration – U front by Vladan Đorđević</i>	455
Горан М. Максимовић: <i>Путописна проза Владана Ђорђевића</i>	457
Goran M. Maksimović: <i>Travelogue Prose by Vladan Đorđević</i>	468
Зорица Несторовић: <i>Радо Владана Ђорђевића у области драме</i>	469
Zorica Nestorović: <i>Vladan Đorđević's Work in the Field of Drama</i>	484

Радослав Ераковић: <i>Лекар, њојџуковник и невешџи коњаник: мемоарско-дневничка сучељавања Владана Ђорђевића и Пере Тодоровића</i>	485
Radoslav Eraković: <i>Physician, Lieutenant Colonel and Unskilful Equestrian: Literary Rivalry Between Vladan Đorđević and Pera Todorović</i>	495
Гордана Илић Марковић: <i>Бечке њодине Владана Ђорђевића</i>	497
Gordana Ilić Marković: <i>Die Wiener Jahre von Vladan Đorđević</i>	514
Драгана Бедов: <i>Успомене Владана Ђорђевића – између сведочења и настојања</i>	515
Dragana Bedov: <i>Uspomene by Vladan Đorđević – Between Testimony and Aspiration</i>	541

РЕЧ УРЕДНИКА

На предлог Одељења медицинских наука, Председништво Српске академије наука и уметности је 2020. годину посветило академику Владану Ђорђевићу. Четворочлани Одбор добио је изузетно тежак задатак да, на начин како су већ представљени истакнути чланови Академије, Јован Цвијић, Михаило Петровић Алас, Стојан Новаковић и Слободан Јовановић, нашој и страниој јавности што потпуније представи академика Владана Ђорђевића, који је током свог, за своје време врло дугог живота, уз изврсне личне способности, испољио широка интересовања и дао изузетне доприносе у разним областима у којима је делао и којима је често давао и лични печат.

Владан Ђорђевић је био један од првих Срба пореклом из Србије који су завршили студије медицине, први српски хирург у данашњем смислу речи који је у области хирургије и српске медицине, војном и грађанском санитету, медицинској публицистици, издаваштву и преводилаштву у медицини, оставио изузетно дубоке трагове. Уз то, он је био изузетан друштвени радник, оснивач три велика друштва која и данас постоје и успешно раде, председник Одбора београдске општине, успешан министар просвете и црквених дела, министар привреде, вишегодишњи дипломата у Грчкој и Турској, три године председник Владе и министар иностраних дела, истакнути национални радник, који се успешно огледао и у књижевности као писац приповедака, историјских романа, путописа, преводилац, оснивач, власник и уредник часописа *Ошацибина*, једног од најбољих часописа у другој половини деветнаестог века, припадник једне изузетне генерације српске интелигенције која је дала огроман допринос обнови српске државе и њених институција.

У свом изузетно богатом животу, био је активни учесник четири рата, француско-пруског (1870/71), начелник српског војног санитета у два српско-турска рата (1876–78) и српско-бугарског рата (1885) и заточеник у Првом светском рату. Сретао је најистакнутије људе свога времена, из области медицине, књижевности, политике, дипломатије, разговарао и преговарао са неким од најзначајнијих државника свога времена, био гост председника, краљева, царева и султана, али и политички осуђеник и заточеник.

Да би што боље одговорио овом врло захтевном задатку, Одбор је одлучио да се у Галерији Српске академије приреди изложба о животу и делу Владана Ђорђевића са репрезентативним каталогом, да се организује научни скуп о његовом животу и делу, да се изда двојезично издање о његовом животу, делу и времену у коме је деловао, да се изда зборник

радова са научног скупа и да се издају његове „Успомене“, које у рукопису скоро цео век чекају на објављивање.

Чланови Одбора су поделили задатке. Академици Владимир Кањух и Радоје Чоловић су се старали о прилозима о академику Владану Ђорђевићу који су на било који начин у вези са медицином, дописни члан САНУ Мирјана Радојевић о радовима који се односе на његову делатност у дипломатији, државним и државничким пословима, а дописни члан Јован Делић о радовима из области књижевности.

Чланови Одбора изражавају велику захвалност свим ауторима прилога, а посебно рецензентима, академицима Василију Крестићу, Нади Милошевић Ђорђевић, Миодрагу Чолићу и Љубодрагу Димићу, и професорима Душану Иванићу и Горану М. Максимовићу, који су уложили велики труд да анализирају и оцене прилоге који се налазе у књизи.

О Владану Ђорђевићу су написане књиге и бројни радови, анализирани су његове делатности у разним областима, одржавани су научни скупови, држана предавања и припређиване изложбе. По сазнању Одбора, ово је први пут да се на једном месту настоји да се осветле његове делатности у свим областима у којима је делао, медицини, књижевности, друштвеним, дипломатским, државним и државничким и другим областима.

Свесни да ни на једном научном скупу о Владану Ђорђевићу није могуће рећи све, и да ће увек остати нешто што није обухваћено и анализирано, чланови Одбора се ипак надају да ће њихов труд и труд великог броја приложника у књигама и предавача на научном скупу помоћи да учесници скупа и читаоци пратећих публикација стекну једну потпунију слику о животу и делу академика Владана Ђорђевића.

Одбор је био одлучио да се научни скуп одржи на 176. годишњицу рођења академика Владана Ђорђевића и да се радови планирани за научни скуп објаве у књизи „Владан Ђорђевић, живот и дело“ пре одржавања скупа 3. и 4. децембра 2020. године.

Нажалост, иако су све припреме биле обављене, због пандемије изазване корона вирусом и рестрикција које су уведене у циљу њеног сузбијања, одржавање научног скупа у планирано време није било могуће, тако да је скуп морао да се одложи и биће одржан чим то буде било могуће.

Уредници

ДИПЛОМАТСКИ ДАНИ ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА У АТИНИ

МИРОСЛАВ ПЕРИШИЋ

С а ж е т а к. – На основу извештаја интегрално сачуваних у Архиву Србије, у раду је анализирана дипломатска активност Владана Ђорђевића у Грчкој, његови покушаји да започне преговоре за споразум између Србије и Грчке о подели сфера у Македонији, а у склопу српске балканске политике, као и како су изгледали утисци српског посланика о земљи са којом Србија није имала развијене политичке и економске односе.

Кључне речи: Србија, Грчка, Владан Ђорђевић, Македонија, Бугарска

БАЛКАНСКИ КРУГ

Међу бројним високим државним дужностима које је обављао Владан Ђорђевић, подједнако колико и све друго чиме се бавио пажњу привлачи његова дипломатска каријера. Када је 1891. године именован за српског посланика у Атини био је почетник у дипломатији.¹ На тој дужности остао је до 1893. године, а потом је заступање српских националних и државних интереса наставио у Цариграду где је на дужности прве личности српског посланства био од 1894. до 1897. године. Тако је већи део последње деценије 19. века Владан Ђорђевић провео ван Србије на државним задацима који нису били неуобичајени за политички ангажоване личности из круга српске интелектуалне елите. Пре њега, нарочито почев од седамдесетих година 19. века, углавном у великим центрима

¹ О својој дипломатској служби у Атини Владан Ђорђевић је 1923. године у издању Српске краљевске академије објавио књигу под насловом *Србија и Грчка 1891–1893. Прилози за историју српске дипломатије у крају XIX века* у којој је сабрао делове својих дипломатских извештаја које је упућивао Влади Краљевине Србије током дипломатског рада у Грчкој. Период дипломатског службовања Владана Ђорђевића у Атини најдетаљније је обрадио Славенко Терзић у књизи: *Србија и Грчка 1856–1903. Борба за Балкан*, Историјски институт, Београд 1992. На тему дипломатских активности Владана Ђорђевића писала је и Сузана Рајић у књизи: *Владан Ђорђевић, биографија њоузваној обреновићевца*, Завод за уџбенике, Београд 2007. У Архиву Србије су сачуване интегралне верзије извештаја Владана Ђорђевића из Атине.

европске политике, у дипломатији су се огледали Коста Цукић, Чедомиљ Мијатовић, Сава Грујић, Јован Мариновић, Јеврем Грујић, Милосав Протић, Бура Хорватовић, Ђорђе Симић, Милан Кујунџић, Ђорђе Павловић, Петар Стеић, Милан Петронијевић, Милан Христић, Коста Христић, Филип Христић, Стојан Новаковић. Несумњиво је да су задаци српских дипломатских представника у годинама српско-турских ратова и у току припрема за Берлински конгрес били захтевнији и сложенији, самим тим што су то биле године новог другачијег историјског контекста на Балкану и историјски период када се одлучивало о судбини будућег међународног положаја и независности Србије. Међутим и године током последње две деценије 19. века, иако не тако преломне, из угла српских националних и државних интереса биле су итекако значајне, али о њима се, упркос утицајима, није у толикој мери одлучивало у центрима европских сила колико у балканским оквирима уз покушаје решавања међусобних проблема Србије, Турске, Бугарске и Грчке. Због тога, за разлику од периода када су Беч, Петроград, Париз, Лондон и Берлин као центри великих европских сила били главни правци деловања српске дипломатије, у току осамдесетих и деведесетих година, уз Цариград који је за Србију имао велики значај у читавом веку, на свом значају све више добијају Атина и Софија. Испреплетани утицаји и интереси Србије, Бугарске, Грчке и Турске, на конкретним питањима, уз стални поглед и уплитање великих сила, одржавали су Балкан у нестабилном стању у којем је свака од страна настојала да обезбеди своје националне циљеве. Интереси балканских држава су били испреплетани са тежиштем на питању Македоније, али интереси великих сила су били далеко шири у оквиру којих је свака од великих сила имала свој интерес и на Балкану. Србија је додатно у бечкој пропаганди коју је преносио лондонски *Тајмс* била означавана као лош сусед и као „димњак, кроз који непрестано искачу варнице, које могу да произведу пожар, судбоносан по мир Европе”.² Нестабилност Балкана није била никаква нова историјска чињеница. Интереси великих сила на Балкану као простору на коме се огледају њихове моћи су заправо историјска константа. Балкан у време османске најезде Фернан Бродел назива трошним светом, Милорад Екмечић балканска друштва у већем делу њихове историје види као потчињена друштва, а Љубодраг Димић Балкан сагледава као простор где се светска историја одиграва у локалним оквирима. Историја је препуна примера за изнете тезе, што опет у ширем смислу само потврђује да је однос великих сила према малим народима историјска константа. Велике силе се кроз историју мењају али однос великих сила према малим народима готово да је увек исти, наравно, уз чињеницу да је историја променљива па су и могућности малих народа променљиве. За тај правац размишљања могу да послуже примери садржани у историјском искуству српског народа. Један од таквих, а има их далеко тежих по судбину Србије и Балкана, су речи аустроугарског министра спољних послова упућене српском дипломатском представнику у Бечу на тему

² АС, МИД, ПО, 1893, Ф II, И/6, дос. VI; *Посланство Краљевине Србије у Лондону 1891–1895/ Legation of the Kingdom of Serbia in London 1891–1895*, приредили: Светозар Рајак, Мирослав Перишић, Дејан Ристић, серија *Историја српске дипломатије – документи, књига 7/II*, Архив Србије, Београд 2017, 273.

изградње железничке пруге Беч–Цариград: „Ми не можемо да прихватимо молбу Србије да воз иде кроз Србију дању. Немачка, Француска и Аустроугарска се руководе својим интересима. Ако Србија прихвата да воз кроз Србију иде ноћу пруга ће се градити кроз Србију, ако Србија не прихвата пруга ће заобићи Србију”.³

Из позиције личности која из средишта светске империје и по својој функцији гледа глобалну слику Европе и света, британски премијер Гледстон се у повременим разговорима са српским послаником у Лондону Чедомиљом Мијатовићем дотицао балканских прилика. Током једног од таквих разговора, у години која је претходила српско-бугарском рату, а посебно интересујући се за српско-бугарске односе, са приметно доста дипломатске вештине одбијајући било какву заинтересованост Енглеске да се меша у односе међу балканским државама, пребацујући ту врсту интереса на Француску, изнео је следеће мишљење:

„По несрећи будућност независних народних држава на Балканском полуострву није ван сваке опасности. Али ипак далеко је од тога да би требало очајавати. Настаните да године мира употребите на ваше унутрашње ојачање, на развитак економни, на учвршћење слобода и напретка, и настаните нарочито да између вас на Балканском полуострву – између вас Срба, Бугара, Грка и Румуна – дође до срдачних одношаја, до споразума и тесног пријатељства. Држите се крепко заједнички па ће се одмах за све вас спољна опасност знаменито редуцирати. Трвења међу балканским државама треба да се брижљиво избегавају”.⁴

Гледстон је у једном другом разговору са Чедомиљом Мијатовићем имао савет за Србе: „Нек само Срби, позвани и непозвани да на општем добру раде, једно не забораве, а то је, да младе државе не треба да буду без јаких пријатеља”.⁵

У балканске прилике и односе великих сила према Балкану, како кроз историју тако и у догађаје чији је он био савременик, Владан Ђорђевић је по природи државних дужности које је обављао и пре ступања у дипломатску службу морао бити упућен. У својој дотадашњој политичкој каријери није имао искуство дипломатских разговора и

³ *Дипломатско представништво Србије у Бечу 1878–1891/Diplomatische vertretung serbiens in Wien 1878–1891*, приредили: Мирослав Перишић, Јелица Рељић, Светозар Рајак, серија *Историја српске дипломатије – докумената*, књига 5/II, Архив Србије, Београд 2019.

⁴ Извештај Чедомиља Мијатовића, српског посланика у Лондону – министру иностраних дела Краљевине Србије о разговору са британским премијером Гледстоном – АС, МИД, ПО, 1884, ФII, И/3, дос IV; *Посланство Краљевине Србије у Лондону 1881–1890/Legation of the Kingdom of Serbia in London 1881–1890*, приредили: С. Рајак, М. Перишић, Д. Ристић, серија: *Историја српске дипломатије – докумената*, књига 7/I, Архив Србије, Београд 2018, 111; С. Терзић, *Србија и Грчка 1856–1903. Борба за Балкан*, Историјски институт, Београд 1992, 254.

⁵ Извештај Чедомиља Мијатовића, српског посланика у Лондону – министру иностраних дела Краљевине Србије о разговору са британским премијером Гледстоном – АС, МИД, ПО, 1883, Ф I, P/11, дос V; *Посланство Краљевине Србије у Лондону 1881–1890/Legation of the Kingdom of Serbia in London 1881–1890*, приредили: С. Рајак, М. Перишић, Д. Ристић, серија: *Историја српске дипломатије – докумената*, књига 7/I, Архив Србије, Београд 2018, 78.

преговора са представницима великих сила, попут генерације српских дипломатских представника у Бечу, Лондону, Петрограду, Паризу и Берлину, али је његово разумевање односа царских дворова и европских влада према балканским народима било на сасвим довољном нивоу да је могао да се упусти у дипломатске воде, са ипак великом неизвесношћу колико ће му то бити од конкретне помоћи у заступању националних интереса и испуњењу циљева његових мисија у Атини и касније у Цариграду. Да ли је у том погледу био реалан или оптимистичан тешко је закључити из списка које је оставио за собом, јер некада је са дубоким разумевањем уочавао историјску димензију балканског простора виђеног очима великих сила, као и све историјске, националне и верске разделнице самих балканских народа подложних утицајима моћних држава, а некада су његове мисли о будућности биле резултат политичког става о савезу балканских народа за шта се залагао. Био је присталица конфедерације балканских народа. Свестан да су велике силе константно кроз историју кривиле Балканце и њихове сукобе што „на Балкану нема још ништа готово”, могао је знатно касније са богатијим животним, политичким и искуством догађаја с почетка 20. века ту констатацију изречену 1877/1878. да схвати као да на Балкану заправо никада ништа није готово. Иако није тако нешто директно записао, из контекста онога што јесте, може се закључити да је размишљао у том правцу. Није наодмет подсећање на Ђорђевићево виђење историје Балкана:

„Овај мозаик народа и народића на Балканском Полуострву не може *никада* поста-ти *једна хомојена национална држава*. Ти се народи и народићи тако много разликују по раси, народности и вери, по историји своје прошлости; они су се тако дуго међу собом крвили, они се међусобно тако мрзе, да ће се и даље клати као жути мрави, и ако су им културни и привредни интереси врло блиски, а кад-што идентични. Па не само да се тако мрзе и комбатују Срби и Бугари, Словени и Грци, Хришћани и Турци, него и у недрима појединих од тих народа бесни један чудан партикуларизам, раздире их сталешка, верска, династичка и политичка партизанска борба тако силно, да скоро свака жупа хоће да је за себе, да у њима никако не може да се учврсти никаква државна мисао чак ни једне узане, мале, чисто народносне државе. Ти тако многи супротни интереси не дају мира Балканском Полуострву ево већ две хиљаде година. Ти супротни интереси тако су силни, да ни свемоћни Рим, ни мудра и препредена Византија, ни бугарски Симеуни, ни српски Душани не могуше од Балканског полуострва направити једну органску целину, једну државу. Оно кроз тих двадесет векова оста примамљива пљачка за разне европске и азијске освајаче, који су наизменце плавили ову богату, лепу и сваким природним благом благословену земљу. Балканија је и данас што је била кроз 20. векова; она је лепа Јелена, због које свакога часа може наново букнути страшнији рат него што беше тројански. И данас хоће око ње да се покрве толике европске в.[елике] силе. Али ма која од њих да победи и да нас притисне, неће се нама користити. Колико год смо до сада показали мало способности за државни живот, опет смо ми тако живав залогај, да нас неће моћи сварити ни највећи стомак највеће европске силе, напротив добиће од тог залогаја такав хроничан катар, да јој он може доћи главе. Ето силна Турска, која нас је жвакала пуних пет стотина година, није могла да нас сажваће. Велика Русија са државном снагом од

преко сто и тридесет милиона људи није могла да свари два милиона Бугара (и ако их је она ослободила од Турака), него је морала да их пусти, да постану самостални. А како ће проћи Аустро-Угарска са својим босанско-херцеговачким хроничним катаром стомака, то ћемо тек видети”⁶

Наведени текст Владан Ђорђевић је објавио у *Ошацибини*, 1891, у години када је постао српски посланик у Атини.

ДИПЛОМАТСКЕ АКТИВНОСТИ

Широких и разноврсних интересовања, заљубљеник у писану реч, човек књижевног дара, схватајући дипломатску службу у њеном најширем смислу, не само као мисију са конкретним политичким задацима и представљање своје земље, већ и као својеврсно упознавање земље, људи, навика, менталитета и много чега другог како би својој влади понудио што више корисних информација, Владан Ђорђевић је своје посланичке извештаје из Атине писао као да пише књигу. Лаки за читање, садржајни, препуни разних описа, обогаћени али и оптерећени детаљима, за историчара на моменте и досадни, Ђорђевићеви извештаји се у великој мери разликују од извештаја српских дипломатских представника у другим земљама. Док су у својим извештајима Влади у Београду, српски представници у Бечу, Петрограду, Паризу, Лондону, Берлину, Риму, Солуну, Серезу, Букурешту, Софији, Цариграду, били углавном усредсређени на политику, политичка збивања у дотичним државама и пре свега на своје разговоре са министрима и дипломатским представницима других земаља о кључним темама за Србију, међу њима и о ставовима званичних политика тих држава према Београду, као и о проценама европских односа снага међу великим силама, Ђорђевић је са подједнаком пажњом извештавао готово о свему што је сваког дана имао прилике да чује и доживи од улице и случајних успутних разговара, преко утисака о местима и институцијама које је обилазио, до званичних сусрета са грчким краљем и високим политичким званичницима. По опширности и тематској разуђености Ђорђевићеви извештаји су, у поређењу са свим извештајима српских дипломата у Краљевини Србији, најсличнији извештајима Хаима Давича, српског конзула у Трсту.⁷ Захваљујући Давичовој информисаности, анализама и његовом оштром посматрачком оку, Трст је био нека врста међународне осматрачнице Краљевине Србије са које је поглед досезао до западних граница Турског царства, до Рима, Скадра, Црне Горе, Беча па и до Цариграда, уз детаљне анализе друштвених прилика у Трсту, положаја Срба, српске заједнице и српске православне црквене општине. Ако су повећи обими извештаја и прегршт тема о којима

⁶ Наведено према: D-г Владан Ђорђевић, *Европа и Балкан. Дипломатска историја балканских хришћанских држава у деведнаестом веку*, књига прва, *Европа и Румунија*, Београд 1911, 4–5.

⁷ Извештаји Хаима Давича објављени су у: *Генерални конзулати Краљевине Србије у Трсту 1884–1914/Consolato Generale del Regno di Serbia a Trieste 1884–1914*, приредили Мирослав Перишић, Светозар Рајак, Јелица Рељић, серија *Историја српске дипломатије – документи*, књига 1, Архив Србије, Београд 2009, 631.

су сваки у своје време информисали српску владу главна сличност, онда је разлика у томе што је Ђорђевићев поглед био усмерен готово искључиво ка грчком друштву, привреди, војсци, унутрашњим политичким приликама, са њему доступним информацијама о односу Грчке према Бугарској и идеји савеза балканских народа. Док су Коста Цукић, Чедомиљ Мијатовић, Милосав Протић и остали српски посланици у центрима великих европских сила имали задатке, између осталог, да српској влади помогну у разумевању европских контекста и изграђивању међународне позиције Србије међу европским силама, Ђорђевић се налазио на позицији из које се бавио питањима другачије природе. Вероватно је то један од разлога због чега су за разлику од појединих извештаја, на пример Косте Цукића или Чедомиља Мијатовића, Ђорђевићеви извештаји сиромашнији у погледу личних процена, закључака и сугестија српској влади.

На своје прво дипломатско службовање, преко Ниша, Солуна и Пиреја, кренуо је 3. октобра 1891. године и већ први његов извештај Влади упућен је одмах по доласку у Атину 6. октобра. Уследили су веома чести, обимни, језички стилизовани извештаји који су, ако изузмемо најважнија питања која су првенствено интересовала српску владу, више налик на путописе даровитог писца. Ентузијазам са којим је сваког дана био у некој политичкој акцији или у обиласку грчких болница, војних установа, разгледају збирки на Медицинском факултету, упознавању и разговорима са грчким интелектуалцима, проучавању војно-санитетске службе, утицао је да свуда оставља повољну слику о себи и својој држави, а његова запажања преточена у исцрпне извештаје наилазила су на задовољство министара у српској влади који су имали прилике да их читају, па су му поручивали да настави да их обавештава на такав начин. Готово да није могао да обузда своју потребу да на све обрати пажњу, да све запише, о свему информише, чак до мере да је детаљно описивао ентеријере кабинета у којима је водио разговоре, ко како седи, како дочекује, како испраћа, како се обраћа, какве су церемоније, начин одевања, гестикулације, било да је реч о сусрету са грчким краљем Ђорђем, грчким министром спољних послова или дипломатским представницима Русије, Француске, Енглеске, Италије. Јужњачки темперамент Грка, њихова масовна склоност да критикују владу, да се сви петљају у политику, да галаме на улици, радовање пљуску после седмомесечне суше, политичке страсти предизборне атмосфере до запаљивости био је сусрет са сасвим другачијим духом од оног који је био карактеристичан за средине које је упознао током школовања. Као својеврсну занимљивост забележио је рекламу на продавници оружја: „Убијајмо се! Искорењујмо се!” Посебно су га интересовала привредна питања и могућности привредне сарадње, стање државне касе, буџети, организација војске, грчки ратни бродови, природни ресурси, импресивно културно наслеђе, књиге, штампа. Грчка престоница била је једно велико искуство, а Пелопонез, Микена, Коринт, Олимп посебан доживљај за личност неограничених интересовања. Пропутовао је, видео и упознао све што је у Грчкој могло да привуче политичку, интелектуалну и посматрачку пажњу. Упорно и свакодневно је радио на унапређењу свог знања грчког језика, говорио је грчки у свакодневним сусретима, чак и одржао предавање на језику домаћина у *Парнасу*, што је било посебно поштовано у средини у којој се налазио.

Владан Ђорђевић је на предлог Стојана Новаковића упућен у Атину на дужност посланика са задатком да закључи споразум са Грчком о подели зона утицаја у Македонији.⁸ О грчким националним тежњама на Балкану, претходним покушајима стварања савеза Србије и Грчке, грчким дипломатским представницима у Београду и српским у Грчкој и уопште о политичким односима Србије и Грчке осамдесетих година 19. века највише је знао Стојан Новаковић и као историчар и као државник и као дипломата у Цариграду.⁹ Новаковић је имао и највећи утицај на Владана Ђорђевића у току његових припрема за дипломатску мисију у Грчкој. У Атину на свој први дипломатски задатак Владан Ђорђевић је кренуо са не баш пуно оптимизма управо имајући у виду Новаковићево познавање реалног стања и дотадашњих напора на решавању питања српских владика и српских школа у Старој Србији и Македонији. Већ у току путовања ка Атини његову наду да се са Грцима можда може постићи споразум додатно су обесхрабрили српски конзули у Скопљу и у Солуну, Владимир Карић и Владимир Љотић. Од Владимира Љотића је сазнао да су сви покушаји код грчких црквених власти да се од четрнаест православних цркава у Солуну бар једна одреди за српску остали без успеха, на чему је, између осталог, градио свој став да се „са Грцима не може апсолутно ништа учинити”.

Прва личност од страних дипломатских представника коју је Ђорђевић посетио био је француски посланик гроф Мотолон. Дочекао га је, по Ђорђевићевим речима, „са француском учтивошћу” и дао му списак свих чланова дипломатског кора, као и опширна усмена упутства које посете треба да учини пре предаје акредитива а које после свечане аудијенције. Схватајући то као добронамеран савет, Ђорђевић је истог дана учинио посете председнику Министарског савета, дворском маршалу, италијанском посланику Остијанију, руском посланику Онуу и енглеском посланику Монсону. Све посете су му узвраћене следећег дана, а први је стигао руски посланик Ону¹⁰. Главну тему разговора наметнуо је руски посланик чије речи је Ђорђевић накнадно у свом извештају пренео Влади у Београду:

„Бугарска нам је дала једну лекцију. Има лекција које човек добије доцкан. Ова је дошла на време. Русија треба да подједнако потпомаже све словенске народе, да их потпомаже и онда, ако би која словенска држава, расрђена што јој Русија нешто није учинила по вољи, изјавила да ће одатле да иде с Аустријом. Нека је, нек иде, она ће се брзо повратити, када се увери, да се политика Русије не креће по сићушним тренутним расположењима већ по сталним великим принципима подједнаке љубави за све словенске народе. Верујте да ни погрешка која је онда учињена с Бугарском није последица некакве устаљене руске политике, већ последица личних осећања неколиких меродавних личности, живље бугарске агитације у штампи итд. И ја сам врло много чинио за Бугаре. Колико сам их

⁸ С. Терзић, *нав. дело*, 324.

⁹ Детаљније вид. у: С. Терзић, *нав. дело*.

¹⁰ Михаил Константинович Ону (1835–1901), руски дипломата, стручњак за Балкан и Медитеран. Започео је службу у Министарству спољних послова Русије 1854. године, као приправник у руском посланству у Цариграду. Био је посланик у Атини од 1889. до 1901. Преминуо је у Атини.

само ја вадио из турских апсана и на нашим лађама спасавао. [...] Међу тим Бугари још добро памте турско време; шта је, нема ни 15 година како смо их ослободили. Ви Срби, па и Грци, ви сте се сами тукли за своју слободу, ми смо вам само помогли, и ви ћете скоро навршити сто година како сте се ослободили, а Бугари, колико их год има, још памте од чега смо их ослободили”.¹¹ Ону се од самог почетка наметнуо Ђорђевићу саветодавно. Једна од његових сугестија Ђорђевићу на почетку посланичког мандата била је да са грчком владом ништа озбиљније политички не отпочиње због њене оптерећености унутрашњим кризама, политичким и економском, што окупира сву њену пажњу. Такав став подударао се и са ставом српске владе да не жури са отпочињањем важнијих послова и да прво време употреби на што боље проучавање политичких прилика и упознавање политичких личности. „Ви имате на вашем инструменту две врло важне жице: ви сте лекар, а лекари су овде врло важне чињенице, људи од великог утицаја на јавне послове. Друго ви сте официр. Почните са проучавањем војничких и санитарских институција” – саветовао је Ђорђевићу руски посланик Ону у једном од првих разговора.¹² Испоставило се да су ствари стајале управо тако какви су били и савети. Ђорђевић је упорно готово сваког дана имао сусрете са бројним политичким личностима али без икаквих резултата у погледу започињања разговора а далеко од преговора за питања која су за Србију била од значаја. Осим срдачности на пријему код грчког краља Ђорђа једино што је у политичком смислу завређивало пажњу да са тог догађаја забележи у свој извештај била је сагласност о томе да је Европа „размазила” Бугаре. Све до пада грчке владе на челу са Делијанисом и доласка на власт Харилаоса Трикуписа јуна 1892. године, Владан Ђорђевић није успевао пред грчким званичницима да отвори питање споразума између Србије и Грчке о сферама утицаја у Македонији. Разговори приликом сусрета са сваким од њих углавном су вођени на општије теме или о привредним питањима, солунској железници и грчким неиспуњеним очекивањима од ње, трговини, увозу стоке, али ни ту није било никаквих значајнијих договора о сарадњи. Трикупис је показао нешто више воље да разговара на централну тему која је била у интересу Србије, међутим и самом Владану Ђорђевићу, а то се учачава и из његових извештаја, било је јасно на основу разговора са министром спољних послова Стефаном Драгумисом да приоритет грчке владе није био споразум са Србијом по питању Македоније. Славенко Терзић у својој књизи *Србија и Грчка 1856–1903*, пише да је став српске владе био да у српску зону утицаја уђе територија на југу са местима: Неврокоп, Мелник, Струмица, Битољ и Костур, а да је грчка влада као услов за споразум захтевала да Неврокоп, Струмица и Мелник остану у грчкој сфери утицаја, као и да у њену зону уђу Битољ, Прилеп и Крушево, а да је заузврат спремна да разговара о уступцима у Албанији и до Струге и Дебра.¹³ Грчка влада је до краја разговора остала при свом ставу одлажући их за неко друго време чиме су фактички преговори били завршени на сасвим удаљеним позицијама. Друга тема разговора која је била предвиђена још у предлогу Стојана Новаковића

¹¹ АС, МИД, ПО, Ф III, 1891.

¹² АС, МИД, ПО, Ф III, И/23, 1891.

¹³ С. Терзић, *нав. дело*, 335–336.

из 1890. године, а то је да се при Патријаршији установи одељење за српске школе и цркве у сфери српског интереса у Македонији на чијем челу би стајао епископ Србин кога би постављао цариградски патријарх, није ни дошла на ред за разговор јер је услов за разговор о томе био споразум о сферама интереса.¹⁴

Дипломатска мисија Владана Ђорђевића у Атини могла би да се подели на два периода. У првом који је трајао од октобра 1891. до јуна 1892. године није било никаквих конкретних разговора о споразуму између Србије и Грчке, као ни о другим, пре свега просветним и црквеним питањима у Македонији, јер Грчка није показивала политичку спремност за споразум. Свој ентузијазам и своју дипломатску активност Ђорђевић је у таквој ситуацији усмеравао ка разговорима са дипломатским представницима страних држава. О напорима да буде што активнији као илустрација могу да послуже подаци да се дешавало да само у једном дану посети румунског, аустроугарског, шпанског, руског, француског, турског и немачког амбасадора.¹⁵ За други период Ђорђевићеве дипломатске службе у Грчкој карактеристично је да су поведени разговори о споразуму али да су они фактички већ на свом самом почетку били завршени, односно одложени за неко друго време. За неуспех Ђорђевићеве мисије најмање је крив Владан Ђорђевић. Следио је упутства српске владе, показао велику активност, ширио лична пријатељства, стекао симпатије Грка, био добро прихваћен од српских интелектуалних кругова, отварао врата страних дипломатских представника, али Грчка је била само декларативно за споразум са Србијом. За одлуку српске владе о његовом повлачењу са места посланика у Атини Владан Ђорђевић је сазнао децембра 1893. године, када се и завршило његово прво дипломатско службовање.¹⁶ Србија све до 1899. године више није покретала питање споразума са Грчком.

ГРЧКА ШТАМПА О ВЛАДАНУ ЂОРЂЕВИЋУ И ИДЕЈИ САВЕЗА БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА

Грчка штампа је много боље писала о Владану Ђорђевићу него што је било његово мишљење о њој. Своје утиске о грчким листовима Владан Ђорђевић је стекао убрзо по доласку на дужност:

„Ваљда нигде у свету (не изузимам ни Инглеску ни Америку) нема престонице која толико гине за новинама, као што је Атина. Од ране зоре до мрклог мрака пролама се ваздух по улицама атинским од дреке новинарских галопена којима управља нарочита агенција, а овој свака редакција плати 25% од бруто прихода. На тај начин се растурају сразмерно велике количине новина. Па ипак од ово десетак новина што излази у Атини, ни једне не заслужују то име у европском смислу. И највеће и најозбиљније овд. новине као што су 'Акрополис' и 'Палингенесија' више се уређују маказама, исечцима из других

¹⁴ *Истио*, 337.

¹⁵ АС, МИД, ПО, Ф II, И/1, 1892.

¹⁶ АС, МИД, ПО, 1893, Ф II, И/1.

новина, него самосталним чланцима и својим дописима. По гдекоји пут, на мену па на уштап, имају по који уводни чланак о томе како Делијани упропасти земљу, о томе како је цео јелински народ лане 14-Октобра био пијан када је дао већину Делијанију, о томе како је влада променила трасу железничке линије Пиреј – Лариса само за то да железница пређе преко имања једног владиног присталице, и ако ће железница због те кривине да кошта 500.000 драхама више. Од свију овдашњих листова само један потпомаже владу. То је 'Проја' једини орган Делијанијев, један листић мањи од најмањег паланачког листа, у коме до сада нисам видео ништа друго осим указа, претписа, депеша и дописа са изјавама саучешћа у великој жалости која је Краљевски дом задесила. 'Акрополис' пуни своје велике ступце поред дневних новости и партијске борбе још и дугачким јавним дискусијама о питањима ове врсте: Треба ли да и жене раде? За што је живот у Атини скуп? Шта је хипнотизам и спиритизам? И на тим питањима ради цео свет као новинарски волонтер. Осим ових великих и других мањих али све опозиционих новина и Делијанијеве 'Проје' појавио се од неколико дана на ново стари грчки новинарски комет 'О вретаникос Астир', који је пре 30 година излазио у Лондону, за тим овде, у десет година по неколико бројева, исти наш 'Борац'. Од почетка до данас главни задатак овога листа је овај: да грди Султана.

И ако публика тако радо купује и чита новине, грчко јавно мњење не бави се питањима велике политике, па чак ни националне.

О Македонији и њиховим аспирацијама на југу Балканског Полуострва ни речи. О избору новог васељенског Патријарха у цариграду једва по који телеграм. Оно сучим се грчко јавно мњење поглавито бави то је унутрашња партијска борба. Отуда је, поред моје најбоље воље да Вам шаљем све из овдашњих новина, што би заслуживало вашу пажњу, приложени извод овако мршав.

Код такве журналистике, и код бујне јужњачке природе Грка, појамно је да овде цео свет 'гера' политику. Што је врло интересно то је да је скоро цела Атина у опозицији садашњој влади. Од Митрополита па до последњег келнера и берберског калфе, све је то Трикуписта¹⁷.

Долазак Владана Ђорђевића у Атину грчка штампа је забележила уз вест да је са њим, ради археолошких истраживања, солунском француском лађом из Пиреја, допутовао и Мордман, немачки генерални конзул у Солуну. О доласку новог посланика из Србије вести су забележиле грчки листови: *Астии*, *Ефимерис*, *Ейийтеорисис*, *Ейнини*, *Хронос Аџинон*, *Акройолис*, *Кери*, *Неа Ефимерис*. Новине *Ейийтеорисис* су под насловом „Посланик Србије” укратко представиле Владана Ђорђевића као Грка из Македоније који се „пређе звао Ипократис Георгијадис”, алудирајући на његово породично грчко порекло. Новине *Кери* су, уз вест да је већ првог дана по доласку посетио грчког министра иностраних дела Делиџорџа, Владимира Ђорђевића представиле као српског дипломату који је „једва прешао средње године”, да се сматра „најобразованијим међу дипломатама његове отаџбине” и да је присталица идеје конфедерације балканских држава. *Акройолис* је под насловом „Мисија српског посланика у Атини” пренео писање лондонског *Тајмс*-а за које

¹⁷ *Истио*.

је наведено да је телеграфисано из Беча: „Каже се да г. Влада Ђорђевић новоименовани посланик Србије у Атини има мисију да регулише захтеве Срба у Македонији. Разуме се да ће Грчка с готовошћу уступити Србији сва она места у којима нема Грка. Али та места насељена су од Бугара, па пошто Бугари мрзе Србе колико и саме Грке, то не видимо на шта ће да служи Србији допуштање грчких државника, да може полагати права на људе, који ако престану да буду турски поданици, желели би да одма буду Бугари.”¹⁸ *Акройолис* је постављење Владана Ђорђевића пропратио и информацијом да су ту вест објавиле и немачке новине *Kölnische Zeitung*, уз коментар да „Београд добија на важности.”¹⁹ Лист *Асџи* је избор Владана Ђорђевића за српског посланика у Грчкој, доводио у везу са његовим залагањем за стварање савеза балканских држава и у том контексту помињано је и постављење Бошковића за српског посланика у Букурешту, о коме је било познато да је писао више чланака о балканској конфедерацији у коју би била укључена и Румунија, што се тумачило да „у Србији дува ветар повољан идеји конфедерације јер њени покретачи верују да би сједињење балканских држава обезбедило независност тих држава и допринело да престане тунорство великих сила”. Лист *Асџи*, такође бавећи се тим питањем, наводио је да ако се заговорници идеје слажу око циља, ипак се не слажу „у погледу начина извршења”, јер постоје велике несугласице између држава које би биле чланице. Посебно је наглашаван ривалитет између Срба и Бугара:

„Стара Србија и Македонија, те земље захтеване од обеју држава, дале су повода рату 1885. године који се свршио поразом Србије. С друге стране у Јужној Македонији Грци се боре за терен са Србима и Бугарима а познато је и питање бугарских епископа које је питање јако наљутило Грке. Тако три балканске државе полажу права на Македонију, не рачунајући ту и Турску, која данас држи Македонију. Како ће да се оствари конфедерација од тих три државе пре него што буде решено то важно питање о Македонији које дели данас те државе.

Тешкоће не ограничавају се само у томе. Србија и Црна Гора имају такође ривалитете због њихових владајућих династија, од којих свака полаже за себе право ако не на владање, а оно бар на хегемонију над свима Србима. Тога ради постоји неки двобој између куће Обреновића и Његуша.

Најзад какав ће положај да заузме Турска спрам конфедерације. Разна су мњења о овоме основном питању. Г. Катић и његови пријатељи не желе конфедерацију без Турске. Други пак желе да са Турском уђу у конфедерацију и Бугарска, но под условом да се удаљи принц Фердинанд и да се изабере Књаз по вољи Русије.

Но Султан неће пристати да се оснује конфедерација која би имала за циљ да ишчупа Македонију од Турске, а Бугарска са своје стране, и кад би се отресла Фердинанда, неће пристати да се врати без услова руској протекцији, тим пре што је циљ конфедерације отресање спољних утицаја.”²⁰

¹⁸ *Исџо*.

¹⁹ *Исџо*.

²⁰ АС, МИД, ПО, Ф III, 1891.

Грчки лист *Паџирис* који је излазио у Букурешту и често доносио у преводу писање софијског листа *Варгар* објавио је 1892. године текст следеће садржине:

„Бугари опијени мирисом ловора избраног око Сливнице и сањајући о апсолутној надмоћности на Балканском полуострву никако не пристају да уђу у конфедерацију која би унапред приморавала Стамбуловљеве земљаке да много смање своје претензије. Како данас стоје ствари у Софији, никакав глас умерености не може да добије одзива [...]. По срећи данас у Србији не влада Милан, нити ће неспособни ђенерали да воде на бојно поље потомке Обреновића и Карађорђа приликом идућег рата [...]. Срећом Бугари услед своје неблагодарности спрам Русије и дрскости спрам других великих народа не могу да своје дане на миру проводе.

Опште Европско стање зацело им даје слободу да говоре шта хоће и да не буду кажњени за њихова недела, али ће ово стање бити па и проћи. Чаша се напунила до врха а једна кап може да је прелије. Онога јутра када то буде, Софијски људи имаће разлога да се сете прошлости. Могућно да Русија није искрени пријатељ хришћанских народа на истоку, али ипак Бугари не би требало да забораве да су им поља отаџбине још влажна од крви царевих војника. Благодарност захтева извесне резерве, а кад се те резерве не поштују онда следује заслужена казна данас или сутра.”²¹

Еџники, лист са политичким претензијама његовог власника писао је да између Срба и Грка постоји само заједничка мржња према Бугарима. Наводи да је већи део становништва у северној Македонији српског порекла и да говори језиком који је најближи српском иако је у питању „језикословна мешавина”, да се у средњој Македонији налазе ретке бугарске породице, а о питању балканске конфедерације предлаже да грчке власти разговарају са Русијом и Аустријом, а не са Београдом и Софијом.²²

Грчка штампа је од самог доласка посвећивала пажњу активностима Владана Ђорђевића. Информисала је читаоце о свим његовим важнијим сусретима са представницима грчких власти и политичким људима, доносила најважније информације о односима Србије и Грчке, коментарисала залагања и процењивала односе међу балканским државама о питању балканске конфедерације, просветног и црквеног деловања у Старој Србији и Македонији и са посебном пажњом пратила сусрете Владана Ђорђевића са просветним организацијама и појединцима из интелектуалних кругова Грчке. Вредно помена је писање грчке штампе о присуству српског посланика свечаности коју је организовао „Парнасос”, најважнији огранак силогоса (одбора за ширење грчке писмености), чији је Владан Ђорђевић био почасни члан, уз коментар да је од целог дипломатског кора присуствовао само посланик Србије, иако је на свечаности био и митрополит и цела влада и „цвет атинског грађанства”²³

²¹ АС, МИД, ПО, ФП, И/1, 1892, к.пов. бр. 239.

²² АС, МИД, ПО, ФП, И/23, 1891.

²³ *Исто*.

VLADAN ĐORĐEVIĆ'S DIPLOMATIC SERVICE IN ATHENS

S u m m a r y

As much as all other high-rank state positions that Vladan Đorđević occupied, his diplomatic career also draws attention. When he was appointed Serbian envoy to Athens in 1891, he was a diplomatic novice. His occupancy of that position lasted until December 1893, when he continued to represent Serbian national and state interests in Constantinople, where he headed the legation from 1894 to 1897.

The years he spent in Greece were marked by persistent, patient and intensive, but unsuccessful attempts at initiating negotiations over concluding the agreement on the division of spheres of interest in Macedonia between Serbia and Greece. Based on extensive, frequent and detailed reports that Vladan Đorđević kept submitting to the Serbian government in Belgrade, it was evident that Greece going through internal political and economic crises, consistently delayed negotiations with the Serbian diplomatic representative on the issue in which Serbia was most interested. Given that his interests were wide and diverse, Vladan Đorđević spent his term in office in Greece doing his best to get better acquainted with Greek culture, economic circumstances, situation in the army and the Greek mentality in general, which he eye-witnessed on a daily basis on the streets, in taverns and on numerous other occasions, about which he informed the government of his country in Belgrade in detail.

Vladan Đorđević's diplomatic activities were primarily focused on frequent talks with the diplomatic representatives of Russia, France, Germany and Italy. The Greek press paid considerable attention to the Serbian envoy ever since his arrival on 6 October 1891 and during his entire diplomatic service. He was warmly welcomed by Greek intellectuals, primarily owing to his excellent command of the Greek language. Nevertheless, the main issue because of which he was appointed envoy to Athens was not resolved by the end of his term in office. An agreement on the division of spheres of interest in Macedonia with Greece was never concluded, and Serbia did not initiate any new negotiations to settle that issue until 1899.